

Visie op Groene en Blauwe Diensten 2.0

Een passend vervolg voor ons landschap!

19 oktober 2016

Van

Groene
en **Blauwe** diensten

stichting
KOSTBAAR SALLAND

Stichting Particuliere Landschapsdiensten
Ijsseldelta

Landschapsfonds
En **Schede**

1. Inleiding

Een gezamenlijke ambitie en visie van de Stichting Groene en Blauwe Diensten Overijssel, Stichting Kostbaar Salland, Stichting Landschapsfonds Enschede en Stichting Particuliere Landschapsdiensten IJsseldelta Plus.

Trots op Groene en Blauwe Diensten

Ons Overijsselse Groene en Blauwe Dienstensysteem is landelijk uniek. Langjarig wordt de kwaliteit van het landschap geborgd in contracten met eigenaren van landschapselementen. Ruim 2.300 grondeigenaren hebben de uitgestoken hand van de Groene en Blauwe Diensten aangenomen en hebben een contract voor de aanleg, herstel en beheer van hun landschapselementen afgesloten. Provincie en gemeenten hebben hun nek uitgestoken om de uitvoering van de GBD zo lokaal mogelijk neer te leggen. Zij hebben hun verantwoordelijkheid genomen door vanaf 2008 substantiële financiële bijdragen beschikbaar te stellen.

Vier (uitvoerings)stichtingen zijn de kern in het systeem: Stichting Groene en Blauwe Diensten Overijssel (SGBDO), Stichting Kostbaar Salland (SKS), Stichting Landschapsfonds Enschede (SLE) en Stichting Particuliere Landschapsdiensten IJsseldelta plus (SPLIJ+). Als vier GBD-stichtingen staan we voor het duurzaam beheer van het Overijsselse landschap. Door middel van 16 landschapsfondsen in alle 25 Overijsselse gemeenten stimuleren en faciliteren we eigenaren van landschapselementen om hun elementen duurzaam te beheren. We zijn de contractpartners van de grondeigenaren en beheren de landschapsfondsen van waaruit de vergoedingen worden betaald. We werken nauw samen met overheden als de gemeenten en de provincie, maar zijn bewust geen onderdeel hiervan. We zijn onafhankelijk en staan voor de Groene en Blauwe Diensten!

De unieke kernkwaliteiten van GBD:

1. *Langjarig borging van kwaliteit:* GBD kent langjarige contracten van 21 tot 30 jaar. Dit maakt dat de kwaliteit voor een lange tijd is geborgd.
2. *De politieke wil:* Politiek en eigenaren in Overijssel zijn bereid langjarig te investeren in ons landschap. Dit heeft GBD tot een succes gemaakt.
3. *Landschapsfondsen:* Momenteel zijn er 16 landschapsfondsen in Overijssel die buiten de overheid staan. Deze landschapsfondsen zorgen voor een bundeling van geldstromen en voor een langjarige financiering van contracten.
4. *Faciliteren:* GBD is bij uitstek een instrument dat grondeigenaren, burgerinitiatieven, etc. ondersteunt om hun plannen voor het landschap mogelijk te maken.
5. *Baten/lasten:* GBD biedt het instrumentarium voor een eerlijke verdeling van de baten en lasten van het landschap.

Succes vraagt om passend vervolg!

GBD heeft zich ontwikkeld tot een succes! In alle gemeenten in Overijssel zijn contracten GBD afgesloten vanuit een landschapsfonds. Hiermee is meer dan 70 miljoen euro gemoeid. Eenmalig bijna 10 miljoen euro voor herstel van verwaarloosde en aanleg van nieuwe landschapselementen. Voorts ruim 60 miljoen voor het jaarlijks beheren gedurende een lange periode van 21 tot 30 jaren. Deze bedragen zijn voornamelijk door de provincie Overijssel en de Overijsselse gemeenten in de periode 2008-2015 beschikbaar gesteld, maar

er zijn ook particuliere bijdragen. In totaal is nu 77 hectare aan landschapselementen aangelegd, 406 hectare hersteld en is 1.250 hectare duurzaam onder beheer. In onderstaande tabel wordt dit resultaat geïllustreerd in aantal stuks en kilometers landschapselementen. Om een beeld te geven van de omvang: de totale lengte van de houtwallen, heggen en hagen die onder contract zijn, is evenveel kilometers als de weg van Zwolle naar Parijs én weer terug!

Houtwallen	1.095 km
Poelen	705 stuks
Knotbomen	8.305 stuks
Heggen en hagen	106 km

[Voorbeelden van totalen van landschapselementen onder beheer](#)

Toch zijn we nog niet klaar. Naar schatting¹ is anno 2016 ongeveer 25% van de landschapselementen in Overijssel duurzaam onder beheer. In 2013 heeft Landschap Overijssel in haar onderzoek 'De Staat van het Landschap' al laten zien dat in 10 jaar tijd 200 voetbalvelden aan landschapselementen zijn verdwenen². Het is van essentieel belang dat we ons blijven inzetten voor aanleg, beheer en herstel van landschapselementen. Daarom doen wij als vier stichtingen een oproep om te komen tot een passend vervolg voor GBD.

Met deze visie nemen we onze verantwoordelijkheid en het initiatief om te komen tot een passend vervolg voor GBD. Maar we willen GBD anders oppakken dan voorheen. We spreken daarom van Groene en Blauwe Diensten 2.0!

Een punt van zorg is, dat we de duidelijke ambitie van de provincie missen in de nieuwe versie van de Omgevingsvisie die op dit moment ter inzage ligt. We betreuren dit wijzigingsvoorstel van het college van Gedeputeerde Staten. Immers, een concreet richtinggevend doel is zeer wenselijk om zorg en aandacht voor een duurzaam landschapsbeheer blijvend op de agenda te houden bij alle betrokkenen. Bovendien kwam het wijzigingsvoorstel voor ons onverwacht, omdat de in november 2015 unaniem aangenomen motie GBD 2.0 in Provinciale Staten een duidelijk signaal was voor een passend vervolg voor GBD.

¹ Dit is een bereedeneerde schatting op basis van bekende gegevens.

² Landschap Overijssel werkt op dit moment aan een tweede 'Staat van het Landschap'.

2. Ambitie: 50% duurzaam onder beheer!

Houtwal onder beheer in GBD in Tubbergen

Voordat we onze visie GBD 2.0 presenteren, kijken we naar de huidige ambitie. Overijssel heeft in haar vigerende omgevingsvisie een mooie ambitie neergelegd voor GBD: 50% van de landschapselementen in 2018 duurzaam onder beheer. We omarmen deze ambitie en zetten ons hiervoor in. We zijn wel van mening dat de doelstelling om dit niveau van beheer in 2018 te willen bereiken, te ambitieus is. We zien het 50% onder beheer brengen van de landschapselementen als een punt op de horizon voor de lange termijn. Kortom, laten we als overheden én betrokken stichtingen en belanghebbenden de ambitie van 50% vooral handhaven!

Herstel en aanleg

Naast 50% duurzaam onder beheer hebben we de ambitie om landschapselementen te herstellen en aan te leggen. Daarbij willen we werken aan een groenblauwe dooradering, die ecologisch goed functioneert. Maar die ook bijdraagt aan de identiteit van een gebied met een herkenbaar en beleefbaar landschap.

Boeren = natuur beheren

Dit jaar heeft Carel de Vries, innovatiemanager bij De Vries Projectregie en programmadirecteur Courage, voor de Stichting Groene en Blauwe Diensten Overijssel een essay geschreven om de visievorming voor GBD 2.0 te voeden. Het essay 'Industrie versus Natuur' gaat over de toekomst van de agrarische sector in relatie tot natuur en landschap in het cultuurlandschap. De agrarische sector is en blijft de beheerder van het gros van de landschapselementen in Overijssel.

In het essay worden twee uiteenlopende beelden van een agrarische sector in de toekomst geschetst: 'boeren zonder natuur' versus 'boeren = natuur beheren'. Onze ambitie is om te werken aan 'boeren = natuur beheren'. Wij willen werken aan een landbouwsector die het beheer van natuur en landschap integraal meeneemt in de bedrijfsvoering. In het essay wordt dit beeld geschetst met boeren die een eigen bedrijfsnatuurplan hebben en op een regionaal niveau samenwerken met andere agrariërs en burgers. Hun maatschappelijke prestatie wordt beloond, maar niet alleen door een financiële vergoeding. Ze krijgen een specifieke maatschappelijk waardevolle status, invloed op relevante zaken en toegang tot bepaalde goederen of voorrechten. Een belangrijke beloning voor de agrarische sector zal bijvoorbeeld de toegang tot grond zijn.

Kortom, onze ambitie:

- 50% duurzaam onder beheer
- meer herstel en aanleg
- boeren = natuur beheren.

3. Visie op GBD 2.0

Financiering van collectief goed

De hoofdlijn in de visie op GBD is een eerlijke verdeling van de baten en lasten voor het landschap in Overijssel. Landschap is in economische zin een typisch collectief goed. Het landschap is een verschijnsel dat er is, en wel voor een ieder in gelijke mate. Het is als collectief goed niet splitsbaar in individueel leverbare eenheden, waardoor er geen prijsvorming op de vrije markt tot stand komt.

Citaat van Task Force Financiering Landschap Nederland

“Van een mooi landschap kan iedereen gratis genieten. Niemand hoeft te betalen voor een wandeling of een fietstocht door mooie landschappen. Kortom, het landschap is een collectief goed, waar vraag en aanbod niet via een markt gereguleerd kunnen worden. Private inspanningen om het landschap te onderhouden leveren geen opbrengsten op en de inspanning van een grondgebruiker is van weinig waarde als de omliggende grondgebruikers niet mee doen.”

Het landschap kent veel waarden die baten opleveren voor de samenleving. In het document 'De Waarden van het Landschap' van Landschap Overijssel zijn de waarden in vijf metaforen gevat.

Landschap is leven. Bomen groeien, planten bloeien en dieren worden groter. Allemaal producten die wij in ons dagelijks leven gebruiken. De natuurlijke fabriek draait dagelijks op volle toeren!

84% van de landbouwgewassen profiteert van de bestuiving door insecten. De economische waarde hiervan wordt voor Nederland geschat op circa 1.1 miljard euro.

We wonen, werken en recreëren in ons landschap. Onze huizen en bedrijven staan in het landschap. We wandelen en fietsen er doorheen. Het landschap is ons decor van het dagelijkse leven.

Huizenprijzen zijn 4 tot 12% hoger als deze in en nabij groen liggen. Kopers zijn, naarschatting, bereid gemiddeld 7% meer te betalen.

Ons leven zou zonder een goed landschap niet echt fris zijn. De lucht zou niet worden ververst en het water zou smerig blijven. We hebben ons landschap nodig als allesreiniger.

100.000 km beplanting zorgt voor vastlegging van 8% van de jaarlijkse uitstoot aan CO2 in Nederland.

Een groene omgeving is gezond voor ons. In tijden dat de kosten van de gezondheidszorg stijgen, is het landschap met haar helende werking belangrijker dan ooit.

De aanwezigheid van groen, met name buitengebied, zorgt voor 25% minder depressies, 15% minder migraine en ernstige hoofdpijnen en 23% minder astma of COPD.

Het landschap draagt bij onze identiteit en geeft ons inspiratie. Het laat onze geschiedenis zien. Het maakt dat we een plek hebben om thuis te komen. Wij aarden op een plek. Landschap, ons thuis!

Elk landschap, elke streek, heeft zijn eigen identiteit. De aan- of afwezigheid van karakteristieke landschapsonderdelen en de mate van samenhang is hierin erg belangrijk.

Het rapport 'Overijssel Kansrijk in het Groen', gemaakt door accountants- en advieskantoor KPMG bij de start van GBD, laat berekeningen zien waaruit blijkt dat de baten van het landschap groot zijn én groter dan de lasten. Dit rechtvaardigt dan ook de inzet van algemene middelen van overheden voor het landschap als collectief goed. We blijven daarom overheden als belangrijke financier van de Groene en Blauwe Diensten zien.

Aanboren van niet-publieke financieringsbronnen

We zien echter dat budgetten voor landschap teruglopen bij overheden. Tot op heden is het aandeel vanuit niet-publieke financieringsbronnen nog beperkt. Maar hier liggen zeker uitdagingen en kansen. Kansen zijn bijvoorbeeld de inzet van compensatiemiddelen, zoals dat is gebeurd in de IJsseldelta voor weidevogels (zie kader) en de inzet van KGO³-middelen Olst-Wijhe en Wierden. Deze middelen kunnen goed ingezet worden voor de aanleg en herstel van landschapselementen. Als de compensatie niet op de locatie kan plaatsvinden, dan kan via GBD een passende compensatie in de omgeving worden gezocht en geborgd.

³ Middelen voor investeringen in ruimtelijke kwaliteit in kader van de regeling Kwaliteitsimpuls Groene Omgeving.

Inspiratie: weidevogelcompensatie in IJsseldelta

Door de aanleg van het Reevediep, de uitbreiding van Stadshagen en veranderingen in de uiterwaarden bij Schelle-Oldeneel ging weidevogelgebied verloren. De compensatie van het verloren weidevogelbiotoop is via de Stichting Particuliere Diensten IJsseldelta+ (SPLIJ+) gerealiseerd. De SPLIJ+ heeft daarvoor de weidevogelparel ontwikkeld, gebaseerd op de systematiek van de Groene en Blauwe Diensten. Een weidevogelparel is een agrarisch gebied, dat gericht is op het behoud en ontwikkelen van een goede weidevogelstand. Het gebied is ten minste 5 hectare groot en bestaat voor ten minste 10% uit zogenoemde plas-dras. De dienst richt zich op het veiligstellen en ontwikkelen van karakteristieke weidevogelpopulaties en het bijbehorende natte kruidenrijke grasland. Het beheer is gericht op het realiseren van broedgebied voor weidevogels en het realiseren van kuikenland. Hierbij hebben de kuikens van weidevogels een goede overlevingskans door de aanwezigheid van lang, kruidenrijk gras in de broedtijd én kuikenperiode. Op dit moment heeft de SPLIJ+ 7 langjarige contracten weten af te sluiten met een duur van 16 tot 28 jaar. De SPLIJ+ zoekt naar nieuwe (compensatie)opgaven om blijvend te werken aan een goede weidevogelstand in de IJsseldelta, als een van de karakteristieken van dit landschap.

Bijdrage grondeigenaren

Ook zien we dat de verantwoordelijkheden voor het landschap zijn veranderd. De gedachte dat grondeigenaren ook zelf een bijdrage moeten leveren aan het landschap is gegroeid. In de (interim)regeling 2014-2015 is bijvoorbeeld al succesvol geëxperimenteerd met een eigen bijdrage van 15% door deelnemers. Het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid stuurt ook op een toenemende eigen verantwoordelijkheid van grondeigenaren voor hun leefomgeving.

Betrokkenheid burgers

We zien veel kracht in de toenemende betrokkenheid van burgers bij hun leefomgeving. Meer en meer burgers in dorpen en buurtschappen willen zich inzetten om de kwaliteit van hun landschap te behouden of te versterken. GBD kan deze initiatieven hierin goed ondersteunen. Gerealiseerde voorbeelden van buurtinitiatieven met GBD-borging zijn Elshof (zie kader) en Paasloo.

Inspiratie: buurtcontract Elshof

Op initiatief van Kostbaar Salland en Plaatselijk Belang Elshof is een buurtproject Landschapsonderhoud gestart in 2015. Vijftien inwoners van de buurtschap hebben de handen ineen geslagen om hun landschapselementen onder te brengen in één collectief contract van Plaatselijk Belang met Kostbaar Salland. Tal van landschapselementen (houtwallen, meidoornheggen, knotbomen, singels etc.) die zo bepalend zijn voor de identiteit van het Sallandse landschap worden over een lange reeks van jaren (21 jaar) beheerd. In een aantal gevallen is ook herstel (achterstallig onderhoud) en zelfs de aanleg van nieuwe elementen in het contract opgenomen. Kostbaar Salland is enthousiast over deze manier van werken met Groen Blauwe Diensten. Voordelen zijn:

- 1. Ook deelnemers met slechts weinig en/of kleine landschapselementen kunnen nu meedoen*
- 2. Er is een grotere samenhang: het onderwerp landschap staat op de agenda in de buurtschap. Kennis en ervaringen worden gedeeld.*
- 3. Omdat het onderhoud gezamenlijk kan worden uitgevoerd, worden bijvoorbeeld oudere deelnemers ontzorgd, maar ook kan financieel voordeel worden gehaald door lokale hoveniers/uitvoerders te betrekken en werkzaamheden te clusteren.*

De ervaringen in Elshof (en ook in Wesepe) vormen voor Kostbaar Salland aanleiding om volop in te zetten op een vervolg. In Luttenberg, Zuidloo en Okkenbroek zijn er al initiatieven.

Koppelingen leggen met samenleving

Landschap is waardevol. Niet enkel vanwege haar esthetische, cultuurhistorische of ecologische kwaliteiten. De waarde van het landschap zit in meer dan dat. Het project Baanbrekend Landschap (een samenwerking tussen groenorganisaties en gemeenten om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt te activeren en mogelijk te laten re-integreren in het werkveld) laat zien dat landschap bijvoorbeeld van waarde kan zijn voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Door koppelingen te leggen met dit soort onderwerpen krijgt landschap meer waarde voor stakeholders als gemeenten en provincie.

Vergelijkbare initiatieven

Belangrijk voor GBD is ook de ontwikkeling van de collectieven, die zorgen voor de uitvoering van het Agrarische Natuur- en landschapsbeheer (ANLB). De insteek is daarbij gericht op biodiversiteit. ANLB heeft ruime raakvlakken met GBD. Het gaat ook over landschapselementen. Er zijn essentiële verschillen zoals de primaire focus op biodiversiteit, de langjarigheid van GBD en de vrijheid van GBD om ook andere diensten aan te bieden.

4. Aanpak GBD 2.0: groene initiatieven centraal

Uit het voorgaande blijkt, dat de samenleving vol kracht zit van mensen die zich willen inzetten voor het landschap. Meer en meer agrariërs, landgoedeigenaren, burgers en bedrijven willen zich hard maken voor het landschap in hun omgeving. Deze energie is de basis voor GBD 2.0.

Groene initiatieven centraal

Centraal in de aanpak van GBD 2.0 staan de groene initiatieven in de samenleving! Wij willen initiatieven ondersteunen die bijdragen aan onze ambitie.

De eerder genoemde initiatieven vanuit GBD, zoals Elshof en Paasloo, laten zien dat het stimuleren van een lokaal ‘buurtlandschap’ tot mooie resultaten leidt. Intermediaire organisaties als plaatselijke belangen, dorpsbelangen, LTO, OPG, historische verenigingen, Natuur en Milieu Overijssel en Landschap Overijssel zijn hierin van belang.

De aanpak voor GBD 2.0 zet in op kwaliteit. Het gaat niet om zoveel mogelijk initiatieven of in elke gemeente een initiatief voor GBD. We volgen de energie in het gebied en waar mogelijk willen we deze energie stimuleren of opwekken. Zo werken de partners in de Salland Deal met de stichting Kostbaar Salland op dit moment al aan een initiatief in Salland voor een passend vervolg op GBD 2008-2015.

Langjarige afspraken met een divers palet aan beloningen

De langjarige afspraken zijn één van de kernkwaliteiten van GBD. In het vervolg willen we dit vasthouden. We willen langjarige afspraken maken met de groene initiatieven: een soort collectieve contracten. De uitvoeringsstichtingen kunnen en willen deze afspraken borgen. We menen dat de beloningen, die gekoppeld zijn aan de afspraken, zich niet hoeven te

beperken tot enkel een financiële vergoeding. Denk aan toegang krijgen tot arbeidskrachten (werkzoekenden, vluchtelingen), grond, goedkope leningen, een betere melkprijs of de biomassamarkt. Ook kunnen deelnemers een bepaalde status ('landschapsondernemers') krijgen, die van waarde is in hun productieketen. De typen beloningen willen we afhankelijk maken van de gebieden en initiatieven. Verderop in dit visiedocument ziet u de mogelijke beloningen uitgewerkt.

75% financiering vanuit het gebied

We willen het uitgangspunt hanteren dat 75% van de financiering door het groene initiatief en het gebied wordt georganiseerd. Op basis van de financiering uit het gebied verwachten we 25% cofinanciering vanuit de provincie Overijssel.

De 75% financiering uit het gebied denken we op de volgende manieren te kunnen organiseren:

- restbudgetten in landschapsfondsen;
- algemene middelen van gemeenten;
- bijdragen vanuit KGO en compensatiemiddelen;
- door het op waarde zetten van de inzet van vrijwilligers en bijvoorbeeld werkzoekenden.

Verderop in dit document worden ook deze ideeën verder uitgewerkt.

Als we de ambitie '50% onder duurzaam beheer' omrekenen naar een financiële opgave, dan komen we uit op 100 miljoen euro (inclusief eenmalige middelen voor aanleg en herstel). Dit bedrag is aanvullend nodig voor 21 tot 30 jaar beheer. Het betreft hier een verdubbeling van de reeds onder contract gebrachte hectares aan landschapselementen, waarbij we rekening houden met de huidige lage rentestand. We beschouwen dit als een 'stip op de horizon'. Dit bedrag hoeft niet ineens te worden opgebracht. Wel dienen we zo spoedig mogelijk een begin te maken met GBD 2.0, om de achteruitgang in het landschap te keren. Een gefaseerde aanpak is kortom mogelijk en wenselijk.

Voor de goede orde: niet alle kosten hoeven door financiële bijdragen gedekt te worden. Daarbij denken we aan eigen bijdragen van deelnemers en het inzetten van werkkraft.

Een mogelijke benadering van de financiering op hoofdlijnen kan er als volgt uitzien:

Financiers	EUR
Restbudgetten Landschapsfondsen	Ca. 5.000.000,-
Eigenaren/deelnemers	Ca. 25.000.000,-
Bijdrage gemeenten	Ca. 25.000.000,-
Compensatie, KGO	Ca. 10.000.000,-
Bijdragen waterschappen	Ca. 10.000.000,-
Provincie Overijssel	Ca. 25.000.000,-
TOTAAL	Ca. 100.000.00,-

Voorbeeld uitwerking financiering lange termijn ambitie GBD

25% cofinanciering provincie

GBD 2.0 kent een wezenlijk andere insteek dan de vorige regeling. We gaan niet (meer) uit van de subsidie van de provincie van 75%, op basis waarvan plannen worden gemaakt. Wel houden we de ambitie van 50% duurzaam onder beheer recht overeind!

Onze nieuwe insteek is dat op basis van een initiatief vanuit het gebied met haar eigen financiering, de provincie ook meedoet met een cofinanciering van 25%. In GBD 2.0 gaan we uit van een grotere verantwoordelijkheid voor het initiatief en in het gebied. Door een breed palet van beloningen en financieringsmogelijkheden in te zetten, wordt ook een grotere eigen bijdrage mogelijk.

Samen met partners

De vier GBD-stichtingen zijn de initiatiefnemers van GBD 2.0 maar kunnen dat uiteraard niet alleen van de grond tillen. Hieronder beschrijven we de inzet die wij hierin nodig hebben van partners.

De vier GBD-stichtingen zijn er om de **groene initiatieven te ondersteunen in het maken van langjarige afspraken voor aanleg, herstel en beheer van landschap**. Dit betekent concreet dat de GBD-stichtingen de volgende zaken kunnen oppakken:

- organiseren van financiële middelen;
- maken van langjarige afspraken met beloningen;
- borgen van de afspraken en de hieraan gekoppelde kwaliteit van het landschap.

Gemeenten

De **gemeenten** zijn een belangrijke partij voor GBD 2.0. De volgende zaken kunnen zij toevoegen aan de GBD 2.0:

- passend en actueel beleid ten aanzien van landschap;
- financiële middelen voor GBD 2.0;
- koppeling met regelgeving zoals KGO+;
- compensatie projecten via GBD.

Waterschappen

Waterschappen kunnen een rol binnen GBD 2.0 hebben als een koppeling kan worden gelegd met hun doelstellingen, zoals waterkwaliteit of –berging. Als deze koppeling aanwezig is, dan zouden ze als financier van GBD 2.0 een rol kunnen spelen. Maar wellicht kunnen ze ook met regelgeving een beloning voor deelnemers GBD creëren. Ook bij waterschappen kunnen compensatiemaatregelen via GBD worden gerealiseerd.

Intermediaire organisaties

Intermediaire organisaties als **plaatselijke belangen, dorpsraden, historische verenigingen en lokale natuurclubs** kunnen belangrijke motoren zijn voor de groene initiatieven. Ook zien we een belangrijke rol weggelegd voor **LTO, OPG** en de **Collectieven Agrarisch Natuurbeheer**. De leden of achterban van deze organisaties zijn grondeigenaren, die veel landschap beheren en dus betrokken kunnen zijn bij de groene initiatieven. Ook intermediaire organisaties als **Natuur & Milieu Overijssel, Landschap Overijssel** en **Stimuland** kunnen een rol spelen in voorproces om groene initiatieven te laten ontstaan.

Provincie Overijssel

Bovenstaande partijen kunnen een gezamenlijk voorstel maken voor de aanleg, herstel en beheer van landschap in een specifiek gebied. Via één van de GBD-stichtingen willen we vervolgens de provincie verzoeken om 25% te cofinancieren.

5. Nadere uitwerking GBD 2.0

Zoals in de aanpak hiervoor beschreven, zetten we in GBD 2.0 het groene initiatief centraal. We maken langjarige afspraken met een divers palet aan beloningen en willen 75% van de financiering uit het gebied zelf halen. Hieronder staat verder uitgewerkt hoe we dit willen bereiken.

Langjarige afspraken met een divers palet aan beloningen

Uitgangspunt is dat met initiatiefnemers langjarige afspraken kunnen worden gemaakt over de kwaliteit van het landschap met daartegenover een passende beloning. Waar nodig zijn hier financiële middelen aan gekoppeld, maar langjarige afspraken kunnen ook worden beloofd met zaken die niet via het landschapsfonds lopen. We denken aan de volgende zaken:

- **Grondfonds onder GBD**

In het essay 'Industrie versus Natuur' wordt grond als belangrijke beloning voor de agrarische sector benoemd. In GBD 2.0 willen we verder verkennen of het opzetten van een grondfonds, in combinatie met andere beloningen, kansrijk is voor Overijssel. We denken enerzijds dat grond een belangrijke asset en prikkel wordt voor de agrarische sector. Anderzijds is grond een stabiel vermogen en een mogelijkheid om investeerders aan te trekken voor GBD.

- **Inzet van specifieke doelgroepen**

Het beheer van landschap is nog steeds arbeidsintensief. Veel werkzaamheden vergen arbeidskracht. Bijvoorbeeld zorgpatiënten, werkzoekenden en vluchtelingen zijn groepen die goed in staat zijn om sommige werkzaamheden uit te voeren. Als vorm

van beloning kan GBD 2.0 het mogelijk maken dat deze groepen een deel van het landschap onderhouden.

- **Vergunningsruimte als beloning**

De beloning kan ook worden gezocht in gewenste ontwikkelingsruimte. We zien goede kansen om met GBD 2.0 een koppeling te leggen met het beleid Kwaliteitsimpuls Groene Omgeving (KGO). Als tegenprestatie voor het verkrijgen van vergunningsruimte voor een ruimtelijke ontwikkeling kan een initiatiefnemer landschapsontwikkeling en -beheer doen. GBD 2.0 kan zorgen voor een langjarige borging van deze afspraken. De beloning vanuit GBD is in dit geval niet financieel, maar het feit dat een initiatiefnemer bijvoorbeeld mag bouwen of uitbreiden. We spreken in dit geval van landschapsontwikkeling en -beheer met gesloten beurs, maar wel met een langjarige borging.

- **Verwaarden status van landschapsbeheerder**

Idealiter wordt het beheer van landschap door agrariërs betaald door de consument die van oorsprong agrarische producten koopt. Onze ervaring is, dat de markt niet alleen de kosten voor landschapsbeheer zal dragen. Maar we vinden wel dat markt moet bijdragen. Daarom willen we deelnemers aan GBD een aparte status geven, die maakt dat dit van waarde voor hen is in de keten waarin zij opereren.

75% financiering uit het gebied

In GBD 2.0 willen we het uitgangspunt hanteren dat 75% van de financiering door het initiatief en het gebied wordt georganiseerd. Vanuit provinciaal beleid vragen we op basis hiervan 25% cofinanciering. De 75% financiering uit gebied denken we op de volgende manieren te kunnen organiseren:

- **Inzet eigen middelen vanuit de landschapsfondsen van de vier GBD-stichtingen**

In diverse landschapsfondsen zijn en komen middelen vrij. Dit komt door rentevoordelen die zijn ontstaan of door contracten die zijn of worden ontbonden door bijvoorbeeld de verkoop van grond. Deze middelen willen we te allen tijde inzetten voor een duurzaam landschapsbeheer.

- **Eigen bijdragen en inzet van arbeidskrachten waarderen**

In de (interim)regeling 2014-2015, maar op sommige plekken ook al daarvoor, zijn positieve ervaringen opgedaan met een eigen bijdrage van deelnemers. De eigen bijdrage vooraf storten werkte niet, maar 15% eigen bijdrage van de deelnemer verrekenen met de uit te keren vergoedingen voor aanleg, herstel en beheer werkt prima. Deze lijn willen we doorzetten in GBD 2.0. Dit past goed in de trend, dat ook grondeigenaren zelf een verantwoordelijkheid hebben voor hun landschap. Ook de inzet van werkuren van vrijwilligers of specifieke doelgroepen (zorgpatiënten, werkzoekenden, etc.) willen we inzetten als cofinanciering vanuit het initiatief of vanuit het gebied.

- *Bijdrage lokale overheden*

Vanuit diverse gemeenten krijgen we signalen dat ze verder willen met een vorm van GBD. Ook zijn er financiële middelen beschikbaar, maar in mindere mate dan bij de start van GBD. Mogelijk dat ook hier bijdragen op andere manieren kunnen worden gerealiseerd, zoals de inzet van de gemeentelijke werkploeg voor de uitvoering van aanleg en herstel.

Naast deze financiële middelen, die vaak uit de algemene middelen van gemeenten komen, willen we breder kijken. Daarbij denken we ten eerste aan de inzet van compensatiemiddelen, zoals deze in IJsseldelta voor de weidevogels zijn ingezet. Maar ook KGO-middelen, die niet op of in de nabijheid van de ontwikkelingslocatie kunnen worden ingezet, willen we inzetten voor GBD in het desbetreffende gebied. Ook is wellicht een koppeling mogelijk met de inzet compensatiemiddelen uit de Natuurwet (voorheen Boswet).

Uitdrukkelijk willen we de Waterschappen betrekken bij GBD 2.0. Er is veel overlap in doelstelling van GBD en de doelstellingen waaraan de waterschappen werken.

Samenvatting

Nergens in Nederland is er een systeem zoals wij Groene en Blauwe Diensten (GBD) in Overijssel hebben. Ruim 2.300 grondeigenaren hebben een contract voor de aanleg, herstel en beheer van hun landschapselementen afgesloten. In alle 25 gemeenten in Overijssel zijn contracten GBD afgesloten vanuit een landschapsfonds. Hiermee is ruim 70 miljoen euro gemoeid. Deze bedragen zijn voornamelijk door de provincie Overijssel en de Overijsselse gemeenten in de periode 2008-2015 beschikbaar gesteld, maar er zijn ook particuliere bijdragen gedaan. Het resultaat mag er zijn: In totaal is nu 77 hectare aan landschapselementen aangelegd, 406 hectare hersteld en is 1.250 hectare duurzaam onder beheer.

Toch zijn we **nog niet klaar**. Naar schatting is anno 2016 ongeveer 25% van de landschapselementen in Overijssel duurzaam onder beheer. En onderzoek heeft laten zien dat in 10 jaar tijd 200 voetbalvelden aan landschapselementen zijn verdwenen. Het is van essentieel belang dat we ons blijven inzetten voor de aanleg, beheer en herstel van landschapselementen. Daarom doen wij, als vier stichtingen, een oproep om te komen tot een passend vervolg voor GBD. Hierin hebben wij de ambitie 50% van de landschapselementen onder duurzaam beheer te brengen. We willen landschapselementen herstellen en aanleggen en werken aan een landbouwsector die het beheer van natuur en landschap integraal meeneemt in de bedrijfsvoering.

In GBD 2.0 staan lokale groene initiatieven in de samenleving centraal. Wij willen initiatieven ondersteunen die bijdragen aan onze ambitie. Zo maken we gebruik van de reeds bestaande kracht van mensen die zich willen inzetten voor het landschap. We doen dit door langjarige afspraken te maken met de groene initiatieven en hier een divers palet aan beloningen tegenover te stellen. Niet alleen financieel, maar bijvoorbeeld ook toegang bieden tot arbeidskrachten of grond. Of toegang tot een bepaalde status die van waarde is voor de deelnemer.

Daarnaast willen we het uitgangspunt hanteren dat **75% van de financiering door het groene initiatief en het gebied** wordt georganiseerd. Op basis van de financiering uit het gebied verwachten we 25% cofinanciering vanuit de provincie Overijssel. GBD 2.0 kent hiermee een wezenlijk andere insteek dan de vorige regeling. We gaan niet (meer) uit van de subsidie van de provincie van 75%, op basis waarvan plannen worden gemaakt. Onze nieuwe insteek is, dat op basis van een initiatief vanuit het gebied met haar eigen financiering, de provincie ook meedoet met een cofinanciering van 25%. Door een breed palet van beloningen en financieringsmogelijkheden in te zetten, wordt ook een grotere eigen bijdrage mogelijk. Daarbij houden we de **ambitie van 50% duurzaam onder beheer recht overeind!**